

Unger, Josef; Michna, Pavel; Koštuřík, Pavel

Zjišťovací výzkum středověkého opevněného objektu v trati "Na hrádku" u obce Lhotice (okr. Třebíč)

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1965, vol. 14, iss. E10, pp. 366-369

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109426>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

zlábkováno. Na trychtýřovitém hrdle jsou dva vývalky. Nožka je dutá. Povrch je černě tuhován. Lom střepu je růžový. Celá nádoba je ladně a plynule tvarována.

Obě nádoby byly vyrobeny na rychle rotujícím hrncířském kruhu, což dokazuje šroubovitě žebrování. Celá tektonika nádob prozrazuje pozdně gotický původ. Podobné „černé zboží“ bylo nalezeno již dříve na různých místech Brna (B. Bretholz: Geschichte der Stadt Brünn, Brünn 1911, Taf. VIII.). V novější době (roku 1957) bylo „černé zboží“ objeveno v Orlí ulici v Brně při terénních úpravách na parcelách domů č. 8—12. (B. Novotný: Hromadný nález ze 16. století v Brně, Fontes archeologicae Moraviae, Tom. I., Archeologický ústav ČSAV, pobočka v Brně). Některé tvary pohárů z Orlí ulice jsou velmi podobné pohárům z musea v Tišnově (B. Novotný: l. c., tab. III: 13, IV: 7). Na základě nálezu celku a historických zpráv datuje B. Novotný „černé zboží“ z Orlí ulice do 16. století. Shodně se dají datovat i oba poháry z tišnovského musea.

Pavel Michna

Так называемые „брюновские бокалы“ в коллекциях музея в г. Тишнов. Оба бокала были найдены гораздо раньше. Так как мы не знаем обстоятельств, при которых они были найдены, нельзя их точно датировать. Только приблизительно можно их отнести к 16 в.

Die sogenannten „Brünner Becher“ in Sammlungen des Museums in Tišnov. Die Funde der beiden Becher sind älteren Datums. Ihre Fundumstände sind nicht bekannt, so dass dadurch eine genauere Datierung verunmöglicht ist. Wir können sie nur rahmenartig ins 16. Jahrhundert versetzen.

Übersetzt von E. Uhrová

Zjišťovací výzkum středověkého opevněného objektu v trati „Na hrádku“ u obce Lhotice (okr. Třebíč)

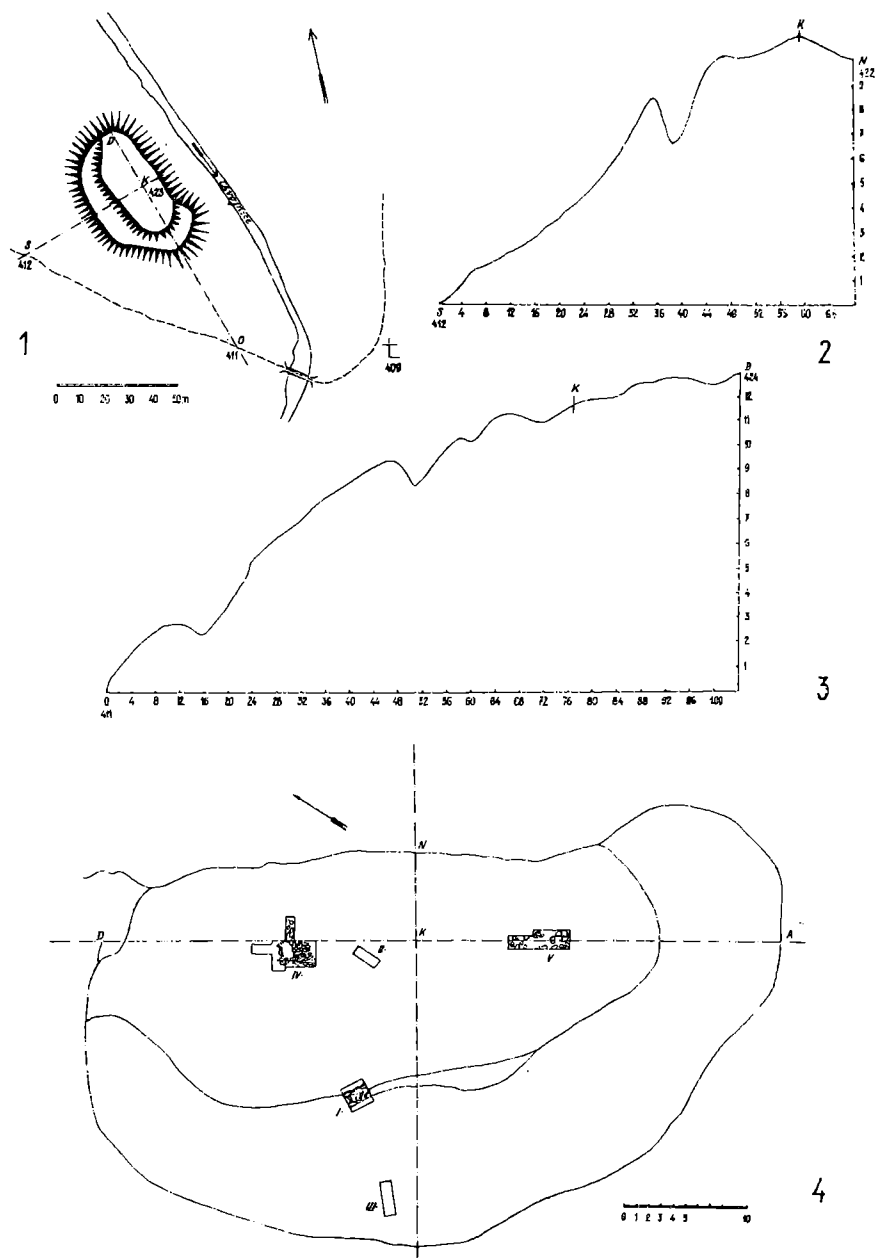
Na východním okraji katastru obce Lhotice, na výběžku hřebene, který se táhne po pravém břehu říčky Chvojnice, se nachází objekt přibližně eliptického tvaru, který je z jižní a jihovýchodní strany ohraničen příkopem. Na severovýchodní straně je ohraničen prudkým spádem k říčce Chvojnici. Jen na severozápadě není objekt nikterak ohraničen. Maximální délka vnitřního areálu objektu je 42 m a maximální šířka 20 m. Průměrná šířka příkopu je 10 m. Na vnější straně příkopu je nízký val. Maximální hloubka příkopu je 3 m (obr. 13: 2). Největší nadmořská výška objektu je 423 m. Z lokality byl v minulosti odvážen kámen na stavební účely. Celý objekt je dnes pokryt vzrostlým lesem¹.

Výzkum byl zahájen dne 12. srpna 1963 na jihozápadním okraji vnitřního areálu objektu těsně nad příkopem. Již při předběžném ohledání bylo zjištěno, že val zde obsahuje velké množství kamenů. Napříč předpokládané zdi byla položena sonda č. I ve směru severovýchod-jihozápad o rozměrech 2 × 3 m (obr. 13: 4). Sondou byla zjištěna zeď 200 cm široká, vybudovaná z lomového kamene kladeného na nekvalitní maltu. Na vnitřní straně byla zeď uchována do hloubky 80 cm, na vnější straně do hloubky 120 cm.

Sonda č. II, položená přibližně uprostřed objektu (obr. 13: 4), měla za úkol zjistit případný sled vrstev a tak umožnit další výzkum, který by postupoval po jednotlivých vrstvách. To se nám však nepodařilo.

Napříč příkopem byla vedena sonda č. III o rozměrech 280 × 50 cm. Při výkopu byly zde zjištěny větší balvany, které se sem dostaly při destrukci obvodové zdi. Výzkumem bylo zjištěno, že původní úroveň dna příkopu byla až o 80 cm hlouběji, než je jeho dnešní dno.

Současně s výzkumem sondy č. III probíhal výzkum sondy č. IV, položené v severní části areálu objektu na místě menší vyvýšeniny, kde bylo možno předpokládat zbytky základů zdíva. Původní sonda o rozměrech 2 × 3,6 m byla během výzkumu dle potřeby rozšiřována (obr. 13: 4).

Obr. 13. Lhotice (o. Třebíč). 1 — objekt s nejbližším okolím; 2 — příčný průřez objektu NS (čtyřikrát převýšeno); 3 — podélný průřez objektu CB (čtyřikrát převýšeno); 4 — sondáže výzkumu v r. 1963.

Těsně pod povrchem, místy dokonce již na povrchu, bylo objeveno značné množství kamenné suti. Aby bylo možno zjistit průběh základů zdiva, které jsme pod suti očekávali, byla suť v šířce 30 cm profíznuta. Šířku zdiva se nám však pro silné poškození nepodařilo zjistit, ale nahromadění suti nám ukazuje jeho přibližný průběh. V jihovýchodní části sondy bylo nalezeno několik úlomků keramiky s velkým obsahem tuhy.

Sonda č. V byla položena v jižní části areálu objektu. Původní sonda 5×1 m byla později rozšířena směrem severovýchodním v délce 0,5×1,7 m. Bylo zde zjištěna kamenná suť.

Pro časové zařazení objektu máme k dispozici jen několik úlomků keramiky ze sondy č. IV. Úlomky pocházejí ze stěn nádoby, jejíž střep byl silně promísen tuhou. Síla stěn nádoby byla 0,7 cm. Podobnou keramiku můžeme jen velmi zhruba zařadit do 13. stol.²

Datování by částečně umožnilo i srovnání půdorysu objektu s podobnými útvary. Podobného charakteru je lokalita u Mutišova (okr. Jindřichův Hradec), která je 33 m dlouhá a asi 27 m široká. Na vnější straně valu je příkop hluboký asi 3,5 m.³ Nálezy z tohoto objektu však nejsou známy. Také opevnění u Milonic (okr. Blansko) má podobný charakter. Objekt je 27 m dlouhý a 19 m široký. Obklopuje jej příkop 10 m široký a 4 m hluboký. Za příkopem se nachází kruhovitý val, prudce spadající k milonickému potoku. Nalezly se zde prý části zbroje a dvě lidské kostry.⁴

Ze sondážních prací si můžeme učinit jen přibližný obraz o opevnění lokality u Lhotic. Opevnění probíhalo kolem celého objektu, kromě severovýchodní strany, kde byl prudký spád k říčce Chvojnici a kde bylo pravděpodobně jen opevnění lehčího rázu. Na severozápadním okraji objektu, na místě kde byl vjezd, stála pravděpodobně stavba ochranného charakteru. Suchý příkop, obkličující část objektu byl průměrně 10 m široký, jak je to obvyklé u středověkých tvrzí.⁵ Příkop byl hluboký 3—4 m, což je také obvyklé u středověkých opevnění.⁶ Za příkopem je násep, který vznikl z hlíny ziskané při hloubení příkopu. Na násepu byla asi palisádová ohrada.⁷

První písemné zprávy o Lhoticích máme k roku 1378, kdy Jimram z Kralic pojistil své manželce věno na vsi a poplužním dvoře Lhoticích.⁸ Z dalších zpráv vyplývá, že Lhotice byly zcela v držení vladyckého rodu z Kralic.⁹ Mezi léty 1492—1524 se ve Lhoticích objevují dva dvory.¹⁰ Ovšem tyto dvory jen stěží mohly mít podobu opevněných objektů, které se nacházejí u říčky Chvojnice. Spíše se zdá, že na lokalitu můžeme vztahovat zprávy o dvoru u Jakubova.¹¹ K roku 1368 se uvádí Záviš z Jakubova, které prodal Mikšovi z Kralic a jeho synovci Mikšovi¹² dvůr s lesy a lukami.¹³ Další zprávu k Jakubovu nalézáme roku 1390, kdy Domaslav z Jakubova prodává Heřmanovi Scheelenberkovi tři lány a šest chalup v Jakubově.¹⁴ Roku 1471 však již Janko Schellenberg z Jakubova vkládá do desek „Bludový z Kralic a jeho dědicům ve vsi Jakubově dva dvory alodiální (duas Curias alodiales) a šest chalup“.¹⁵ Dále máme již jen zprávy o vsi Jakubově.¹⁶ Z uvedeného vidíme, že v Jakubově sídlila původní vladycká rodina, z níž známe jen Záviše a Domaslava, kteří odprodávali svůj majetek.

S velkou pravděpodobností můžeme oba dvory ztotožnit s dvěma opevněnými objekty, které se nalézají na katastru obce Lhotic u říčky Chvojnice. Poměrně mohutné opevnění objektu, který jsme zkoumali, nevyklučuje jeho označení v písemných pramenech jako dvoru (curia). F. Graus uvádí, že i panské dvory měly obvykle opevnění zbudované z kamene, které mělo za úkol chránit feudála před loupeživými choutkami jeho sousedů a také před vlastními poddanými.¹⁷

Vznik objektu, který jsme zkoumali, může osvětlit jen soustavnější výzkum. Jeho zánik klademe na podkladě písemných pramenů do 15. stol.

J. Unger—P. Michna—P. Košťálek

¹ Lokalita nebyla dosud v literatuře uvedena. F. Dvorský, *Vlastivěda moravská*, okr. Náměšť, Brno 1908, str. 230 uvádí tvrziště „Na hrádku“, je tím však myšlena jiná lokalita vzdálená asi 200 m severozápadně.

² Za datování děkujeme Dr. V. Nekudovi, přednostovi hist. odd. Mor. musea v Brně. Viz *Burián, Král, Nekuda*, K charakteristice středověké keramiky na Moravě. Středověká keramika v Československu, Praha 1963, str. 16.

³ H. Sprinzel, *Alte Wallanlagen in Südwestmähren, Sudeta VI*, 1930, str. 79, obr. 2.

⁴ J. Kniess, *O zaniklých osadách, hradech, tvrzích a dvorcích v okrese blanském*, ČMM XX, 1896, str. 117, 118.

⁵ I. L. Červínka, *Zapomenuté hrady a tvrze moravské*, ČVMŠO XLI—XLII, 1929, str. 155; XLIII, 1930, str. 94.

⁶ J. Koleč, Zaniklá ves a tvrz Kvášov u Žarošic, Od hradske cesty. Vlastivědný sborník pro Žarošice a okolí 1956, str. 7.

⁷ I. L. Červinka, Zapomenuté hrady, hrádky a tvrze moravské, Rkp. Brno 1942.

⁸ ZDB VI. 584. Zemské desky brněnské.

⁹ ZDB VII. 91, 307, 502, 960, 961.

¹⁰ ZDB XVI. 209; V. Brandl, Libri citationum et sententiarum VII, str. 33.

¹¹ Omylem uvádí R. Hurl, Dějiny rybníkářství na Moravě a ve Slezsku, Opava 1960, I, str. 41, hráze tří pustých rybníků v Jakubově (u Náměstí). Jedná se o Jakubovice u Jívového, které zanikly po r. 1567.

¹² Omylem J. Pilnáček, Staromoravští rodové, Vídeň 1930, str. 308, uvádí k tomuto roku zprávu, podle které by byl Mikuláš (Míkeš) fllastrem Závíše z Jakubova.

¹³ ZDB V. 104.

¹⁴ ZDB VII. 890. Za upozornění děkuji Jos. Soukopovi z Jakubova.

¹⁵ ZDB XI. 394.

¹⁶ ZDB XV (XI). 44; XXVIII. 54, 55, 68.

¹⁷ F. Graus, Dějiny venkovského lidu v Čechách v době předhusitské, II, Praha 1957, str. 67, 100.

Рекогносцировочные исследования средневекового укрепленного объекта „На градку“ вблизи села Лыготице (район Тřebíč). Вышеприведенный объект имеет эллиптическую горизонтальную проекцию размерами 42 × 20 м; он окружен с двух сторон рвом шириной в 10 м и глубиной приблизительно в 2 м. С одной стороны объект отделен крутым склоном (в направлении к речке Хвойнице), между тем как с другой стороны, к северо-востоку, где был въезд и объект, ничего подобного нет. При исследованиях, произведенных в августе 1963 г., во внутреннем ареале объекта, над самым рвом, была обнаружена окружная стена шириной в 2 м, построенная из неотесанного камня и с применением недоброкачественного известкового раствора. Внутри арсала объекта были найдены остатки фундамента стен и несколько осколков керамических изделий, содержащих много графита. Их можно отнести — очень приблизительно — к 13 веку. Письменные источники нам показывают, что этот объект можно, по-видимому, считать усадьбой, резиденцией владык из Якубова, т. е. из села Якубов, соседящего с с. Лыготице. Объект перестал существовать в 15 в.

Feststellende Erforschung über das mittelalterliche befestigte Objekt auf der Strecke „Na hrádku“ bei der Gemeinde Lhotice (Kreis Třebíč). Das Objekt eines etwa elliptischen Grundrisses vom Ausmass 42 × 20 m ist von zwei Seiten von einem 10 m breiten und 2 m tiefen Graben umgeben. An einer Seite ist er durch das rasche Gefälle des Bächlein Chvojnice begrenzt und im Nordosten, wo die Zufahrt war, ist das Objekt ohne Begrenzung. Die im August 1963 durchgeführte Untersuchung stellte im inneren Areal des Objekts, knapp über dem Graben eine 2 m breite Umkreiswand, die aus Bruchstein der auf Mörtel niedriger Qualität gesetzt wurde, aufgebaut ist. Im inneren Areal des Objekts wurden Reste von Grundbauwänden festgestellt. Es wurden nur einige Keramiksplitter mit einem grossen Inhalt von Blei vorgefunden. Diese können wir mit Vorbehalt in das 13. Jahrhundert versetzen. Die schriftlichen Quellen zeigten auf, dass es sich wahrscheinlich um den Hof, bzw. den Sitz der Wladikas von Jakubov, einer Gemeinde, die mit Lhotice benachbart ist, handelt. Den Verfall des Objekts versetzen wir in das 15. Jahrhundert.

Übersetzt: E. Thrová

